

Béres Tamás

Hazatérés

Béres Tamás
(1979, Szentes)
egyetemi oktató,
szerkesztő, Nyíregyházán él

Nagyapám már a negyedik csirkelábnál tartott, szopogatta, cuppogott az asztalnál. Jóízűen evett, de volt benne valami megbabonázó, ahogy figyeltem, szinte nem tudtam levenni róla a tekintetem. Nézttem, ahogy akkurátusan lerág, leszopogat minden csonttól minden húst, bőrt, ízületet.

A hetvenes évek közepéig sebész volt a klinika traumatológiáján. Aztán az egyik reggel, a hatodik egybefolyó ügyelet után a hetediket már nem vállalta be. A főorvos gyözködte, majd a nép iránti lojalitását firtatta, mire nagyapám egy akkorát lekevert neki, amolyan nyomatékosítási célzattal, hogy az bevágódott a hordágyak közé. A nővérek földbe gyökerezett lábbal figyelték az eseményeket, majd hirtelen máshol lett dolguk. A főorvos megértette nagyapám indokait, többé nem akarta, hogy ügyeletet vállaljon, se egybefüggőt, se éjszakai. A párttitkár úr javaslatára nagyapám előbb villamosvezető, majd portás lett a nagyerdei remízben. Aztán háziiorvosi praxist bíztak rá Pallagon, de egy rátermettebb fiatal doktornő egy hónap után onnan is kifúrta. Nyugdíjba ment. Pálffy nagybátyám szerint éppen jókor, mielőtt megműtött volna valakit az utcán.

Nagyapám nem lett szomorúbb, mint előtte. Nem roskadt magába. Nagyanyám sírt esténként, ha nem hallotta senki. De mi hallottuk a szomszéd lakásban is, és bizonyára nagyapám is hallotta, még ha horkolt is közben.

Aztán két év múlva a városi párttitkár úrnak majdnem levágta a jobb kezét a szecskavágó gép egy falunapon, valahol Mikepércs mellett. Két mentőt is küldtek érte, hogy időben behozhas-

sák a klinikára. Pedig Pálffy nagybátyám szerint mondta neki a szecskavágó gép kezelője, hogy ne nyúlkáljon, majd ő elmondja, hogyan működik, nem kell azt a gépet fogdosni, de a párttitkár úr csak fogdosta, odanyúlkált, hogy ez mi, meg az mi, aztán elkapta a zakója ujját a szíj, és majdnem berántotta a fogaskerek alá, az emberek, vagy hatan, úgy rántották ki onnan, de a zakóját mind szétszaggatta a gép, és ráharapott a jobb kezére is, megharapdálta a fogaskerek, csak úgy dőlt a vér mindenhol.

Volt nagy sikoltozás, meg jajgatás. A párttitkár úr el is ájult. De nem látta senki. Csak Pálffy nagybátyám.

A klinikán aztán sikerült elállítani a vérzést, de úgy tűnt, le kell vágni a jobb csuklóját, talán az egész karját. Ezt pedig nem engedheti meg magának egy ilyen város, mint Debrecen. Mi lenne a néppel, meg a helyi tanáccsal, ha a titkár úr jobb keze odalenne? Az orvosok tanácstalanul álltak az eset előtt, illetve nem merték műtőbe vinni a titkár urat. Aztán behívták nagyapámat, aki éppen az ebéd utáni sziesztáját töltötte a gangon. Nagyapám bement, fújtatva ingujjra vetkőzött, bemosakodott, és bazdmegek közepette, amit a párttitkár úr nem hallott, mert elaltatták, nyolc óra alatt megmentette, megműtötte a titkár úr jobb kezét, még heg is alig maradt rajta.

Aztán nagyapám hazament nagyanyámhoz, leült a tévé elé, és megnézte a Ki mit tud aznap esti adását. Nagyanyám kérdezgette, hogy na, mi volt, fiam? De nagyapám csak annyit mondott, hogy most már biztos, hogy kétbalkezes lesz a titkár úr.

Aztán nagyapámat hét nap múlva behívták a pártszékházba, ahol ott volt a főorvos úr, meg a titkár úr helyettese is. Bocsnátot kértek nagyapától, és újra munkát ajánlottak neki a klinikán. Nagyapám kis hezitálás után, és nagyanyám nyugalma miatt elfogadta. De meg kellett ígéرنie, hogy a főorvos urat nem üti meg többet. Nagyapám bólintott, de szóban nem ígért meg semmit. Főorvos úr kérte a személyügyön Mancikát, hogy az ügyeleti beosztásnál figyeljen arra, hogy ő és nagyapám külön napokon ügyeljen az osztályon, mert fontos, hogy mindig legyen jó szakember a betegeknek.

Nagyapám még öt évig dolgozott a klinikán, mielőtt önszántából nyugdíjba ment, de azután is visszajárt még ügyelni és műteni. Mancika a személyügyön figyelt arra, hogy a főorvos úrral ne kerüljenek egy beosztásba. Nagyapám villamossal járt dolgozni, és hosszasan elbeszélgetett a villamosvezetőkkel, akik úgy szerették, mint a kollégájukat, hiszen náluk is vezető beosztásban dolgozott hónapokig. Megválasztották a közlekedési társaság nyugdíjas klubja elnökének is, amit nagyapám udvariasan visszautasított, de az őszi vacsorájukra mindig eljárt, ahová nagymamát is elvitte, akit ott minden alkalommal körberajongtak a férfiak, mire nagymama elpirult, de jól állt neki. A harmadik alkalommal már egy piros mintás ruhában ment a vacsorára, ami nagyapa szerint jól illett az elpirulásaihoz, kiemelte az orcája fényét.

A vasárnapi ebédeknél összegyűlt a család. Nagymama, nagyapa, anya, apa, a húgom és én, apa testvére: Panni néni, aki mindig hajhálót viselt a haján, és óriási kontya volt; a férje: Miklós bácsi, aki biológiatanár volt a Fazekasban, és mindig izzadt volt az inge, ha tél volt, ha nyár, ezért én igyekeztem minél távolabb ülni tőle, mert elment az étvágyam, ha ránéztem, de nem tudtam nem ránézni, úgyhogy inkább az asztal sarkához ültem.

Nagymama óriási ebédeket készített, csontleves, csirkehúsból, töltelékkel és zöldségekkel. Miután nagyapa újra a klinikán dolgozott, me-

gint jó volt a hangulat az ebédeknél, mindenki beszélgetett, nevettek és viccelődtek. A levesből enyém volt a melle húsa, a többin megosztott a család, kivéve a csirke lábait, amit nagymama már előre nagyapám tányérjára tett, mert úgyse szereti más. Már mindenki végzett a levessel, beszélgettek. Én pedig nagyapámat figyeltem, ahogy ízületről ízületre végigrágja a csontot, a csirke lábát, minden nagyobb darabot félretesz, a tányérjára helyez akkurátusan, keze tiszta zsír, leves. Olyan jóízűen ette, hogy nem bírtam levenni róla a szemem. Ámulatba ejtett. Sebészi precizitással választotta le a húst a csontokról. Majd, amikor végzett, megtörölte a kezét egy fehér textilszalvétában, és nagymamára nézett. Nagymama elmosolyodott, és szó nélkül elpakolta az asztalról a mélytányérokat, a leves maradékát, hogy feltegye a második fogást.

Nagymama sose ült le az ebédnél az asztalhoz, bár a helye megvolt, de mindig leszedte az üres tányérjait. Aztán, amikor vége volt az ebédnek, és mindenki elvonult a nagyszobába cigarettázni, kávézni, nagymama lopva evett a húsból. Utána mosogatott, amíg nagypapa a klinikáról mesélt, aztán jöhetett a politika, meg, hogy ki mit hallott a nyugatról vagy a keleti rokonokról. Többnyire semmit. Vagy rémhíreket. Vagy ugyanazt, amit a múlt héten is, csak kiszínezve újabb mesékkel. De ki tudja, talán a fele sem igaz.

Egy őszi napon, miután nagypapa nyugdíjazása újra téma volt, megcsörrent a telefon. Nagymama vette fel, aztán elájult, miután pár percig hallgatott valakit a vonal túlsó végén. Elájult, de csak úgy, hogy nagyapa még odaért, és el tudta kapni, majd lefektette a kanapéra. Engem küldött repülőszóért a konyhába, és egy pohár vízért, vizes ruháért, meg ami még nagyapa eszébe jutott. Fél óra múlva nagymama magához tért, de akkor már a szomszédból anya és apa, meg a húgom is átjött, hátha segíteni tudnak. Körbeálltuk nagymamát. Nagymama hebegve-habogva elmondta, hogy Jenő bácsi hazajön, most, hogy már nincsenek határok.

Egy hónappal ezelőtt nyíltak meg a határok keletre, meg nyugatra, bár nekem teljesen mindegy volt, mert mi úgyis csak a Balatonig, esetleg Pestre merészkedtünk. Nyugatra, de csak addig, amíg lehet, amíg nem gondolják azt, hogy túl közel jutottunk a vasfüggönyig, nehogy azt higgye valaki, hogy emigrálni akarunk, mint Jenő bácsi, aki Kanadába szökött, úgy, hogy egy este szó nélkül itthagya az egész családot, dédi mama ebbe halt bele, dédnagypapa pedig abba, hogy dédi mama a mennybe ment. Ezért mindenki mérges volt Jenő bácsira, leginkább nem beszéltek róla, vagy ha igen, ő volt a család fekete báránya, aki gyáva volt, nyuszi, elmenekült a bajok elől, ahelyett hogy szembeállt volna velük, a családot pedig itthagya a szarban.

Hogyhogyajenőhazajön? Kérdezte nagyapám a fejét fogva. Megunta a nyugatot, vagy agyára ment a napsütés? Kérdezgette nagypapa, nagymama pedig csak sóhajtozott, és minduntalan el akart újra ájulni, de anya ilyenkor vizet adott neki, apa pedig legyezte a Népszabadsággal. Mi, gyerekek csak álltunk ott, mint a tejbetők, legszívesebben neveltünk volna, annyira vicces volt, hogy mindenki káromkodik, meg sopánkodik, mintha ott se lettünk volna, pedig, ha valaki káromkodik a mi jelenlétünkben, akkor bennünket kizavarnak a szobából, de most, úgy látszik, szabad volt káromkodni.

Ahogy megnyíltak a határok, és szabad volt ki-be járkálni az országból, egyszerre mindenki járkálni is akart. Bár a szomszéd Ambrus bácsiék inkább magukra zárták az ajtót, és senkit nem engedtek be, még a villanyórást se, mert Ambrus bácsi meg volt róla győződve, hogy átverés az egész, holnap visszazárnak minden határt, jön az ÁVO, a titkosszolgálat, a rendőrség, a katonaság, a párt, és bebörtönöznek mindenkit, elviszik az élelmiszert, lehet, hogy még lövöldözni is fognak, puskával szaladgál majd a sok suhanc, mint ötvenhatban.

Aztán, ahogy teltek a hetek, nem jött se a rendőrség, se a katonaság, se a titkosszolgálat,

se amerikai titkosügynökök, és mindenki olyan szabadnak érezte magát még az iskolában is, mintha újra tavasz lenne, vagy hasonló. Péter bácsi, a kedvenc történelemtanárom, aki eddig csak az egyiptomiakról vagy a Római Birodalomról mesélt önfeledten órákon át, azt mondta, hogy holnaptól mesélhet ötvenhatról, kommunistákról, forradalmakról, úgy, ahogy ő látta, kidobhatjuk az összes tankönyvet, nem sokára kapunk újakat. Hát, mi ki is dobtuk az összes tankönyvet, füzetet a kukába. Másnap persze ki kellett onnan szedni, mert vannak abban még viszonyítási pontok, amihez igazodni kell, mondta Péter bácsi, nem eszik olyan forrón a kását, aztán meg várjuk ki, hogy mi lesz ennek az egésznek a vége, a jó rálátás a jó történész erénye, mondta.

Mi nem láttunk rá sok mindenre, a tanárok sugdolóztak az iskola folyosóján, anya és apa a híradót nézte, de, ha meccs ment a kettesen, apa elkapcsolt, nagymama és nagypapa pedig állandóan fel-alá járkáltak a lakásban, hogy most mit hova tegyenek, mivel mi legyen, kikkel mi lesz, ha Jenő bácsi se szó, se beszéd, egyszer csak tényleg betoppan, akár holnap, vagy még ma. Nagypapa térképet vett elő, és kiszámolta, hogy ha Jenő bácsi repülővel jön, onnan vonattal, majd autóval, akkor akár két hétbe is beletelhet az út, de ha közvetlen járással, esetleg két átszállással, csak repülővel érkezik, akár négy nap alatt is ideérhet. Erre nagymama még idegesebb lett, hogy addig még egy piskótát se tud sütni. Nagypapa pedig nem engedte, hogy piskótát süssön, mert nem a pápa érkezik ide, hanem Jenő; ahogy jött, azzal a lendülettel mehet is vissza, tette hozzá, és nagypapa az ajtóra mutatott.

Ekkor csöngettek. Nagypapa leengedte a kezét. Nagymama nem mozdult. Én nyitottam ajtót. Egy vékony, szakállas öregember állt az ajtóban, bőrkabátban, kalapban, két nagy kofferrel. Remélte, hogy jó helyen jár, és nagymamát kereste, mondtam, hogy az unokája vagyok, szólok neki, erre megsimogatta a fejem, és egy

csokoládét nyomott a kezembe. Belépett a házba, nagymama odarohant, és minden szó nélkül a szakállas ember nyakába borult. Nagyapa csak a fejét csóválta, de nem mondott semmi csúnyát, ahogy azt korábban ígérte. Becsukta a térképet, és az asztal alá tette. Nagymama könnyes szemmel betessékelte a házba, nagyapa biccentett, és jól megnézte magának a férfit. Szarul nézel ki, Jenő, mondta nagyapa, mire nagymama sírva rohant a konyhába.

Nagymama, nagyapa egész este beszélgettek Jenő bácsival. Nagymama Jenő bácsi arcát simogatta, Jenő bácsi nagymama kezét szorította, nagyapa pedig fel és alá járkált a szobában. Aztán átjött anya és apa, mi hazamentünk, mert már nagygyerekek vagyunk, hogy egyedül aludjunk, holnap ugyanis iskola lesz, mondta apa, de ahhoz nem voltunk elég nagygyerekek, hogy ott maradhassunk.

Jenő bácsi beköltözött nagymamáék kishálószobájába. Nagypapa újra rászokott a cigarettára, és titokban reggel és este rágyújtott a kis erkélyen, pont a mi ablakunk mellett. Engem nem zavart, nagypapa mondta, hogy ne mondjam el nagymamának, de most szüksége van egy kis nyugtatóra, mint amikor villamost vezetett, én megértettem. Esténként a húgom és én kihajoltunk az ablakon, és titkokban Túró Rudit ettünk, nagyapa pedig cigarettázott az erkélyen. Néha egymásra kacsintottunk, és csendben bűnöztünk tovább.

Jenő bácsi néha megkérdezte, hogy mi újság a suliban? Nem sok, mondtam, pedig egy csomó minden történt általában, mert a tanárok csapatokban jártak cigarettázni a sulisarkára, mi

pedig akkor tudtuk, hogy tovább tart majd a szünet, és akkor lehet szaladgálni a folyosón, elvégre szabadság van. Jött egy új kislány az iskolába, Miskolcra költöztek a városba, és két utcányira laktak tőlünk. Szép barna, hosszú haja van, sokat nevet, és levendulaillatú a ruhája. A legjobb barátom apukája munkát kapott Prágában, így elköltöztek, és azóta nincs ki a focicsapatunk, nem tudok kivel mászkázni, meg csúszdázni a játszótéren, csendben eszem a menzán, mert egyedül nem megy a hülyéskedés.

Jenő bácsi egyre soványabb lett. Asszem, azért, mert nem evett sokat, nagymama hiába főzte a kedvenc ételeit. Nagypapa áthozta hozzánk a maradékot, és velünk együtt ette meg. Jenő bácsi egyre szomorúbb lett, nagymama a folyosóra járt ki sírni, nagyapa pedig már napközben is dohányzott az erkélyen, de mi nem tudtunk annyi Túró Rudit megenni, mint ahányszor nagyapa cigizett. A bűnözésből is megárt a sok. Meg hát annyi Túró Rudi se volt otthon.

Az egyik téli napon, még Karácsony előtt Jenő bácsi meghalt. Apa azt mondta anyának, hogy Jenő bácsi rákos volt, menthetetlen. Nagymama megbocsátott neki. Legalábbis feltette Jenő bácsi fiatalkori képét a vendégszoba falára, ott, ahol Jenő bácsi aludt. Nagypapa újra nagymamával vacsorázott, és lassan leszokott újra a dohányzásról. Jenő bácsi két nagy kofferjét nagypapa felvitte a padlásra.

Ha nagy leszek, megöröklöm Jenő bácsi két kofferjét, kinyitom őket, és meg fogom tudni a nagy igazságot, mert biztos azokban van elrejtve.